

S-7

Redactie:

J. W. A. VAN WELSEME, *Lembang (Preanger-Regentschappen).*
 C. A. BACKER, *Buitenzorg.*
 S. LEEFMANS, *Buitenzorg.*

Levend en Dood Materiaal:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.
 P. A. OUWENS.
 J. SYBRANDI.
 EDW. JACOBSON.

Correspondent voor Nederland:

Prof. DR. W. ROEPKE, *Wageningen.*

Prijs per jaar f 8.50 — Leden der N. I. H. V. ontvangen het Tijdschrift gratis.

IN HET OERBOS VAN DE OPHIR.

9 Juni. Heden nacht werd ik uit mijn slaap opgeschrikt door luid geschreeuw. Slaapdronken tuimelde ik uit mijn veldbed en zag de bomen om ons bivak in rossen vuurgloed hel verlicht. Mijn eerste gedachte was, dat er een bosbrand was uitgebroken; gelukkig bleek het slechts de pondok van de Kërintjiërs te zijn, die in vlammen stond. Bij de fantastiese verlichting zag ik halfnaakte gestalten onder luid getier om het vuur springen, terwijl zij daarin met lange stokken porden. De schrik sloeg mij om het hart bij de gedachte, dat een van de lui zich misschien niet had kunnen redden; door het geknetter van de vlammen en het geschreeuw van de lui was het mij onmogelijk mij verstaanbaar te maken. Het was mij dan ook een pak van het hart toen ten slotte bleek, dat allen nog bijtijds uit de brandende hut hadden kunnen kruipen en dat het reddingswerk uitsluitend hun kleren gold, die echter zo goed als geheel verbrand waren benevens een bankbiljet van f 25, dat hun opgespaard loon vertegenwoordigde.

De brand was ontstaan door het omvallen van een fles met petroleum, die als lamp dienst deed. In een ommezien was de gehele pondok tot as gereduceerd. Het trof gelukkig, dat er nog een ledige hut in het bivak stond, waar de nu zo goed als naakte Kërintjiërs een onderdak vonden. De finantiële schade nam ik natuurlijk voor mijn rekening en daar de lui geen andere bedekking over hadden dan hun dekens en een

lendendoek, werd de volgende dag een waarloos zijstuk van mijn tent in baadjes en broeken herschapen. Met een bepaald soort boombast getaand, waren ze voor het gebruik in de rimboe zeer bruikbaar.

De 12e Juni verhuis ik naar het Nevelbivak, om de volgende morgen een tweede tocht naar het plateau te ondernemen. In het Nevelbivak hadden wij de laatste nacht reeds $6\frac{1}{2}^{\circ}$ C. gehad en nu is de lucht kurkdroog. Het weer is opeens totaal omgeslagen. Langgerekte vederwolken staan als penseelstreken aan het blauwe hemelgewelf, en de vlakke beneden ons is gehuld in een dicht waas, zich als blauwige rook voordoende, die aan de gezichtseinder alles in onzekere omtrekken doet vervloeien. Later op de dag vertoont zich een zeer duidelijke kring of halo om de zon en zelfs een boogsegment van een tweede kring wordt zichtbaar. Erg bemoedigend is dit natuurverschijnsel niet, want het voorspelt koude en wind. Mijn Kërintjiërs beweren, dat dit het overlijden aankondigt van een *orang kramat*, dus van de een of andere heilige man en het is nutteloze moeite te trachten hen aan het verstand te brengen, dat de halo's ontstaan door de breking van de zonnestralen in de ijskristalletjes, die in de hogere luchtlagen zweven.

Vogels zijn vandaag zeer talrijk; onder meer schiet ik op 2000 M. een mees, *Parus cinereus*, die sprekend op de hollandse koolmees lijkt. In streken tussen 700 — 1000 M. is dit vogeltje ook op Java niet zeldzaam en het verwondert mij dus wel, het nu op zo grote hoogte te vinden. De fotografiese opname van een grote *Pandanus* door mijn Kërintjiërs *pandan dewa* genoemd, aan de rand van een diep ravijn, houdt ons geruime tijd op, daar het terrein eerst schoongekapt moet worden om een onbelemmerd uitzicht er op te krijgen. Tegen het midden van de dag komen wij op het plateau. De naam „Windbivak”, reeds bij mijn eerste bezoek aan ons kamp gegeven, blijkt zeer toepasselijk gekozen te zijn. Van een tweede bestijging van de top moet ik bij dit weer afzien en houd ik mij met Mat Getoep en nog een van de Kërintjiërs de gehele middag bezig met het uitzetten van draadklemmen. Onze vingers zijn stijf van de kou. Daar de snerpande wind blijft aanhouden, daal ik in een van de kraterputten af, in de hoop daar wat beschutting te vinden, doch het waait daar al even hard als boven. De wind slaat namelijk tegen de steile overkant aan en wordt daardoor met grote kracht naar beneden gedreven, zodat hij op de bodem van de kraterputten de omgekeerde richting heeft aangenomen als boven.

Als ik om vier uur bezig ben het zeildoekse dak van mijn pondok door meerdere touwen te verzekeren, zie ik plotseling de *kambing oetan*, die wij vroeger op de top hebben gadeslagen, in een van de kraterputten verdwijnen. Met mijn geweer snel ik naar de plaats waar het dier langs de bijna loodrechte wand is afgedaald, terwijl een van de Kërintjiërs naar de overzijde van de krater snelt.

Als ik met Mat Getoep buiten adem van het rennen aan de rand van de put aankom, heeft het dier reeds de loodrechte rotswand aan de overkant bijna beklommen. Het is een wonder hoe zulk een groot dier langs een dergelijke steile omhoog kan komen, doch de *kambing oetan* doet in het klauteren niet voor de europese gems onder.

Daar de afstand waarop het dier zich bevindt naar schatting niet meer dan een honderd meter is, ben ik vrij zeker, dat de buit mij niet zal ontgaan. Als het schot valt, glijdt het dier dan ook een paar meter naar beneden en blijft op de helling hangen, tussen de wand en de stam van een Rhododendron-struik. Zo hard als mogelijk rennen wij om de put heen; maar nog hebben wij de halve omtrek niet afgelegd of we zien plotseling de berggeit opspringen en voordat ik een tweede schot heb kunnen lossen,

heeft het dier de bovenrand van de kraterput bereikt en stuift in galop naar de plateaurand, waar het in een van de ravijntjes verdwijnt. Ik heb de berggeit blijkbaar in het geheel niet geraakt, want nergens zijn bloedsporen te vinden. Ik heb geweldig het land, dat ik het dier niet gekregen heb. Het geleende Beaumontgeweer, dat ik gebruikte, had ik verzuimd te beproeven en bij latere schietoefeningen bleek, dat het niet zuiver schoot en ik ver *onder* het doel had moet aanleggen.

De hevige wind houdt geen ogenblik op en om half 5 is het reeds 11° C., terwijl ik om 6 uur n. m. 6° C. noteer. Ik trek weer zoveel kleren aan als ik bij mij heb, maar de koelies, waarvan ik er slechts twee heb aangehouden en de andere naar het Nevelbivak terug heb gestuurd, klagen zeer, dat zij het bij deze koude wind niet kunnen uithouden, ofschoon ik voor elk van hen vier dekens heb meegenomen. Hun onderste ledematen zijn gevoelloos geworden door de kou. Ik laat daarom een overvloedige deken aan repen scheuren en daarmee enige lagen koerantenpapier om hun benen en voeten binden. Brandhout hebben zij voldoende in hun pondok opgestapeld en aan de windzijde heb ik hen zo veel mogelijk graszoden laten opstapelen. De lucht is zo buitengewoon droog, dat wij allen een pijnlijk gevoel bij het ademen hebben en de koelies last beginnen te krijgen van gebarsten lippen.

De bindrottan, die ik heb laten meenemen, is onbruikbaar geworden door de droogte, daar hij doorknapt, en het wasdoek van de koeliepondok heeft al zijn elasticiteit verloren en krijgt barsten als men het omvouwt.

Het vooruitzicht voor de nacht is niet aangenaam, maar het zou nog erger worden. Tegen middernacht is de wind tot een storm aangewakkerd. Elk ogenblik verwacht ik, dat het dakzeil losgerukt wordt niettegenstaande ik het met 18 touwen aan stevige peggen heb laten vastmaken.

Van slapen kan natuurlijk geen sprake zijn, want de pondok wordt voortdurend heen en weer geschud en het mos, waarmee ik de tussenuitruimten der wanden heb laten dichtstoppen, wordt er grotendeels uitgeblazen.

Mijn brandende acetyleenlantaarn heb ik in een van de lege petroleumblikken gezet, om brandgevaar te voorkomen. Zo lig ik in grote spanning de gehele nacht, stellig een van de onaangenaamste, die ik in mijn leven heb meegemaakt. Niettegenstaande de vele kleren, die ik aanheb, zijn mijn handen en voeten verkleumd. Toch moet ik in mij zelf lachen bij de gedachte wat mijn vrienden wel zouden zeggen als ze mij zó konden zien; ingepend als ik ben in 3 stel wollen ondergoed en 2 kikipakken, met een *seboeh* (een soort van dikke wollen slaapmuts, zoals die in de Padangse Bovenlanden door pedativoerders veelal gedragen wordt) en aan mijn handen dikke wollen sokken bij wijze van handschoenen. Maar mijn gedachten zijn niet altijd van even vrolijke aard, vooral als de storm tegen drie uur nog in hevigheid toeneemt. Ik denk onwillekeurig aan alle gevallen van doodvriezen, waarvan ik wel eens gehoord heb, aan de drie koelies die op het plateau van de Talamau begraven zijn, en die indertijd bij het bouwen van de triangulatiepilaar van koude zijn omgekomen. Aan de andere kant schep ik weer moed bij de gedachte aan de Zuidpoolreizigers, die bij een razende orkaan vaak een koude van 50° C. onder nul hebben doorstaan.

De nacht lijkt eindeloos en als een verlossing uit de bange duisternis dringen de eerste stralen van het schemerlicht door de reten van mijn hut. Ik haast mij nu naar de koeliepondok en mijn hoofd naar binnen stekend, roep ik: Apa tida ada orang jang mati? Tot mijn onuitsprekeliike verlichting antwoordt de stem van Mat Getoep triomfantelik:

Doewa doewa misi idoop! Mijn lui hebben de gehele nacht meer óp dan naast het vuur gelegen. Ik snel nu naar de minimum-thermometer, die tot mijn verbazing 6° C. boven nul aanwijst waar ik minstens 1 of 2° onder nul had verwacht. Het zal menigeen verwonderen, dat wij van een temperatuur van 6° , die men in noordelijke landen volstrekt niet laag zou noemen, zo hadden geleden; doch daarbij dient in het oog gehouden te worden, dat bij hevige wind een lage temperatuur veel onaangener aandoet; doch meer nog is het

Fig 17. Waterval in het ravijn van de Air Sarasah 1920 M. (Nevelbivak) N.W. helling van de Talamau. (Ophir Distrikten) Sumatra's W. K. 16 Juni 1917 E. JACOBSON.

daaraan toe te schrijven, dat ons lichaam hier in de tropen zich bij zulke plotselinge overgang uit de warmte naar de kou niet voldoende snel aan de verlaagde temperatuur kan aanpassen.

Daar de storm blijft aanhouden, besluit ik geen verdere pogingen tot „overwinteren” te wagen. Met achterlating van de tentzeilen en een deel van mijn goederen verlaten wij zo spoedig mogelijk dit onherbergzame oord, doch niet voordat de 25 draadklemmen zijn nagezien, die ik had uitgezet. Er is echter geen enkel dier in de val gegaan; misschien hadden zelfs de ratten het te koud gevonden om uit hun holen te komen. ¹⁾

¹⁾ Het verdient vermelding, dat ook in lagere streken van Sumatra's Westkust in die dagen buitengewoon lage temperaturen voorkwamen; zo b.v. te Fort de Kock op 15 Juni des morgens 10° C., hetgeen voor die plaats de laagst waargenomen temperatuur is.

Ten hoogste verbaasd zijn wij bij het verlaten van het plateau nog geen 50 meter onder de rand volkomen windstilte aan te treffen, terwijl aan het hevig heen en weer schudden van de struiken boven duidelijk te zien is, dat daar nog steeds hevige wind staat. Blijkbaar steekt heden de Talamau juist tot aan de plateaurand in de zone van een hevige bovenwind, terwijl de luchtlaag daaronder geheel in rust verkeert.

Gedurende de eerstvolgende twee dagen blijf ik in het Nevelbivak en besteed mijn tijd voornamelijk aan het doorkruisen van de omtrek daarvan, in de hoop de uilen terug te vinden, die de heer B tijdens zijn verblijf tot driemaal toe had gezien. Ze waren toen zo weinig schuw, dat de inlanders getracht hadden ze met een lus aan een stok te vangen. Het toeval is mij echter niet gunstig, want hoe ik ook alle schuilplaatsen op de naastbijliggende heuvelruggen doorzoek, nergens kan ik de zeldzame vogels ontdekken.

Herhaaldelijk hoor ik 's nachts tapirs langs mijn pondok komen en op een morgen vinden wij ook de sporen van een jonge tijger, die des nachts naar boven is gegaan. Wij vervolgen de sporen tot op een hoogte van 2400 meter, waar de tijger het pad had verlaten. Waarschijnlijk was hij op jacht naar kidangs, die een dergelijke hoogte nog geregeld bezoeken.

Twee koelies worden naar boven gezonden om het achtergelaten goed te halen en de klemmen na te zien. Zij komen met het bericht terug, dat op het plateau nog steeds een hevige storm waait.

De droogte blijft aanhouden en de plantengroei om ons heen is zo sterk uitgedroogd, dat één vlammetje een geweldige bosbrand zou veroorzaken hebben. Om hen tot voorzichtigheid aan te manen, houd ik dan ook mijn lui de verschrikkelijke gevolgen voor ogen, die zulk een brand voor ons allen zou hebben. De meeste uitwerking heeft blijkbaar mijn dreigement verder geen verbrande kleren of geld te zullen vergoeden.

De door mij om het Nevelbivak geschoten vogels en de daar gevangen ratten moeten elke dag naar het Regenbivak gezonden worden, want mijn preparateurs weigeren halsstarrig naar boven te komen. Reeds op een hoogte van 1300 meter zaten zij de gehele dag te beven van de kou en vroegen mij aanhoudend naar huis terug te mogen. Said heeft buitendien een begin van berri berri, een gevolg van zijn grote gierigheid, die hem er toe brengt zich alleen met rijst te voeden.

De 16^e Juni maak ik nog eens een tocht naar het plateau. Het weer is omgeslagen en de storm bedaard. Na de meest voorkomende planten van het plateau verzameld te hebben, maak ik een aantal fotografiese opnamen. Daarna worden de tentzeilen, klemmen en al wat nog achtergelaten was ingepakt en roep ik het windbivak een laatst vaarwel toe.

De 17^e Juni wordt naar het Regenbivak afgedaald en na een dag aan het inpakken van al mijn schatten besteed te hebben, vertrekken wij naar Soekamananti.

Nu rest mij nog slechts het onderzoek van de oerbossen tussen 150—300 M. aan de voet van de Pasaman. Ter verkenning van het terrein begeef ik mij de 20^e Juni naar de Air Ampoe Gadang, waar de heer DE KOCK bezig is een onderneming te openen en reeds een aantal houten huizen en loodsen midden op een opengekapte plek in het bos verzezen zijn. Het terrein lijkt mij zeer gunstig en het aantal vogels is er zeer groot, wat op deze hoogte (250 M) wel te verwachten was. Grotendeels komen daar de bosvogels uit het laagland voor. Ook hoop ik hier een hert of een tapir te schieten, want vlak in de buurt bevindt zich een plek waar midden in het bos sterk kalkhoudend water op talrijke plekken uit de grond opborrelt en de bodem met afzettingen van kalksinters bedekt is. Hier komt des nachts allerlei wild, om het enigszins zilte water te drinken.

Verse sporen van herten en tapirs zijn daar zeer talrijk en aan de kant van een van de plassen staat een schuilhutje, waar de inlandse jagers uit de buurt bij maanheldere nachten het wild opwachten.

In het bos daar vind ik talrijke *Rafflesia*'s, die echter op dit tijdstip nog allen in knop zijn. Het terrein belooft dus in elk opzicht gunstige resultaten op te leveren.

Mijn verdere plannen vallen echter geheel in het water. Te Soekamananti teruggekeerd word ik door een hevige dysenterie overvallen. Het toeval wil, dat op dien dag de heren DE KOCK en VAN LAER ook in de pasanggrahan logeren. Laatstgenoemde is zo vriendelijk nog des nachts met zijn auto de inlandse arts uit Taloe te laten halen, zodat mij dadelik enige emetine-injectie's toegediend kunnen worden. De volgende dag komt de Kontroleur zelf, om mij per auto naar Taloe te vervoeren. Dank zij de goede zorgen van zijn echtgenote en van de inlandse arts kan ik reeds twee dagen later per auto naar Fort de Kock vervoerd worden. Mijn personeel en al mijn goederen bereiken door de vriendelijke hulp van de Administrateur van Tanangtaloe eveneens hun bestemming.

Ofschoon de gevolgen van de dysenterie zich nog lange tijd deden gevoelen, kan ik toch met voldoening op deze tocht terugzien.

Het verzamelde zoölogiese materiaal is wel niet overvloedig, doch zeer belangwekkend. Behalve 260 vogels- en 160 zoogdierhuiden bracht ik een mooie verzameling insekten en ook wat reptielen en amphibiën thuis. Als deze verzamelingen te eniger tijd bewerkt zullen zijn, dan is hiermede de fauna van de Talamau vrijwel nauwkeurig vastgelegd en alweder een nieuw gebied voor de zoölogiese wetenschap ontsloten, nog voordat de ook daar steeds voortschrijdende kultuur met schendende hand merkwaardige diervormen teruggedrongen of voor goed vernietigd heeft. En met dit resultaat acht ik mijn moeite rijkelijk beloond.

Fort de Kock, Mei 1918.

JAVAANSCH E ARISTOLOCHIACEEËN, III.

(Vervolg van pag. 138).

De algemeenste der in het wild groeiende soorten is *A. Tagala* (fig. 7), welke vroeger vaak vermeld werd onder de namen *A. acuminata* en *A. Roxburghiana*. Van West- tot Oost-Java en op Madoera, van af de laagvlakte tot op 800 M zeehoogte, is zij in struikwildernissen en secundair bosch te vinden, doorgaans in verstrooide exemplaren. Bij Batavia is ze op verscheidene plaatsen ingezameld, o. a. aan het Goenoeng Saharikanaal, bij Pal Merah, bij Kebajoran, bij Pesing, hier en daar bij Meester Cornelis, voorts bij Depok. Maar nergens is ze daar talrijk.

Van deze wilde soort zijn de bloemen veel kleiner en veel minder opvallend dan van *A. elegans*. Daartegenover staat, dat zij in veel grooter aantal worden voortgebracht: krachtige bloeiwijzen zijn 1—4 maal gevorkte, veelbloemige schichten, zwakke bestaan wel eens uit één onvertakte schicht. Dat het schichten zijn en geen trossen, kan men gemakkelijk zien aan de schutbladen, die tegenover de bloemsteeltjes geplaatst zijn in plaats van eronder. Op dit afgrijpselijk vervelend onderwerp zullen we niet verder ingaan, het interesseert niemand dan lui, die examen moeten doen en zelfs die rampzaligen voelen er meer angst en afkeer dan belangstelling voor.